

Dr. Öğr. Üyesi Abdulhakim TUĞLUK

*İğdır Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
abdulhakimtuğluk@gmail.com*

ORCID ID: 0000-0002-1979-3317

**İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
E-ARŞİVİNDE YER ALAN
ALİ NİHAD TARLAN EVRAKI**

THE DOCUMENTS OF ALİ NİHAD TARLAN
WHICH ARE IN THE İSTANBUL ŞEHİR
UNIVERSITY E-ARCHIVE

DOI Number: 10.28981/hikmet.502893

ÖZ

Ali Nihad Tarlan (1898-1978) Türk edebiyat tarihine damga vurmuş isimlerden biridir. Özellikle Klasik Türk edebiyatındaki çalışmaları ile tanınan Ali Nihad Tarlan, şerh alanındaki çalışmaları ile bu alanda kalıcı izler bırakmıştır. Bunun yanı sıra devrin çeşitli gazete ve mecmualarında yazılar kaleme alan şiir ve piyes yazan Tarlan, arkasında pek çok değerli evrak bırakmıştır. Tarlan ile alakalı evrakın bir kısmına İstanbul Şehir Üniversitesi e-arşivinden ulaşmak mümkündür. Söz konusu arşivde Tarlan ile alakalı gazete ve mecmualarda çıkan yazılar haberler ya da bizzat kendi kaleminden çıkmış yazı ve konuşmalara yer verilmektedir. Tarlan'ın biyografisinin sağlıklı bir şekilde oluşturabilmesi için söz konusu arşiv kayıtlarının önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu makalede İstanbul Şehir Üniversitesi e-arşivinde Ali Nihad Tarlan ile alakalı evrak üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ali Nihad Tarlan, İstanbul Şehir Üniversitesi e-Arşivi

ABSTRACT

Ali Nihad Tarlan (1898-1978) is one of the figures who left his mark in the history of the Turkish literature. Ali Nihad Tarlan who is especially known with his studies on the Classical Turkish Literature, has also left indelible marks in the area of commentary with his studies in this area. Besides, Tarlan who wrote up on various newspapers and magazines; and who wrote poems and plays has left behind a great deal of valuable documents. It is possible to access some of the documents related with Tarlan from the e-archive of the İstanbul Şehir University. The news appeared in the newspapers and magazines related with Tarlan or the texts written directly by himself are included in the aforementioned archive. We consider that the aforementioned archive records are important in order to soundly generate the biography of Tarlan. In this article, the documents which are in the e-archive of İstanbul Şehir University and related with Ali Nihad Tarlan will be examined.

Keywords: Ali Nihad Tarlan, e-archive of İstanbul Şehir University

Giriş

Genel anlamda değerli evrakın muhafaza altına alındığı yer olarak bildiğimiz arşivler, tarihin her döneminde önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle yazılı kültürün gelişmesi ile birlikte resmî yazışmalar, meşhur kişilerin yazıları, eserleri, mektupları, ya da bu çerçevede değerlendirilebilecek olan her türlü basılı evrak ya da eşya arşivlenerek sonraki nesillere aktarılmıştır. Bu nedenle inkâr edilemez ki arşiv, saklama, koruma işlevi kadar aktarma işlevini de hayatî derecede üstlenmiştir. Arşiv; kütüphane, müze, sanat galerisi vb. gibi yapılardan daha geniş bir kapsama sahip olmakla birlikte günlük hayatta da geniş bir kullanım sahası bulmaktadır. Hemen her resmi kurumun bir arşive sahip olması zorunlu olmakla birlikte özel müesseselerde, ticarethanelerde, derneklerde, kulüplerde kısacası kolektif bir şuurun vücut bulduğu hemen her alanda arşive rastlamak mümkündür. Nitekim arşivler, birer bellek mekân niteliği taşırlar. Her arşiv, muhtevasındaki malzemeyi hem eskiterek hem de üstüne ilave ederek daima gelişen ve canlı kalan bir hafıza halindedir. Bu hafızanın bir yönü nostaljiye hizmet ediyorsa asıl tarafı ise değerlerin taşınmasına hizmet etmektedir. Günümüzde arşiv imkânlarının çok ileri bir noktada olduğunu ayrıca belirtmek gerekir. İnternet ortamında ya da taşınır belleklerdeki arşivler kısa sürede çok çeşitli ve hacimli bir arşive ulaşmaya imkân tanımaktadır. E-Arşivler belleğin diri tutulmasına adına önemli bir görev üstlenmektedir. Bunun günümüzdeki en çarpıcı örneklerinden biri de İstanbul Şehir Üniversitesi e-arşividir.

İstanbul Şehir Üniversitesi e-Arşivi Hakkında

İstanbul Şehir Üniversitesi e-Arşivi, Şehir Üniversitesi kütüphanesinde mevcut bulunan bazı koleksiyonların daha sonra yeni koleksiyonlarla zenginleştirilerek İstanbul Kalkınma Ajansı'nın da desteğiyle herkesin istifadesine açık bir şekilde internet ortamına taşınması ile vücut bulmuştur. e-Arşivde başta 400.000 civarında belgeden oluşan ve büyük bir birikimle meydana gelen Taha Toros arşivi olmak üzere Mehmed Fuad Köprülü, Kemal Karpat arşivleri (bunlar daha önce Üniversite bünyesinde mevcut olan arşivlerdir) ve daha sonra Üniversite arşivine kazandırılan Cüneyd Orhon Fotoğraf Stüdyosu Arşivi, Zeynep Orhon Targaç koleksiyonu, Osman Öndeş koleksiyonu, Şerif Mardin Arşivi yer almaktadır (Kaygusuz, 2017: 11). Şehir Üniversitesi İstanbul Kalkınma Ajansı'nın da desteğiyle elindeki arşiv malzemelerini dijitalleştirmiş ve daha sonra buna ilaveten 'Unutma İstanbul' adlı ikinci bir proje ile dijitalleştirilen materyallerden yapılan seçki İstanbul haritası üzerinden zaman-mekân ilişkisi kurularak kullanıcıların istifadesine sunulmuştur (Kaygusuz, 2017: 13-14). Söz konusu proje hem bilgisayar hem de mobil kullanıcıların hizmet alabileceği şekilde tasarlanmıştır. İstanbul Şehir Üniversitesi e-Arşivinde ilk sırada Taha Toros'u zikretmek gerekir. Gerçekten büyük bir arşiv oluşturan ve bu arşiviyle bir milletin kültürel hafızasını muhafaza yolunda önemli bir icraata imza atan Taha Toros, 1912 yılında Adana'da dünyaya gelmiştir. Çeşitli edebî türlerde eserler kaleme alan, hukuk eğitimi gören, çeşitli resmi vazifelerle yurtdışında bulunan, gazetecilik faaliyetleri yürüten ve pek çok yurt içi yurt dışı müze ve arşivde araştırmalar yapan Taha Toros, 2012 yılında İstanbul'da vefat etmiştir (Dağlı, 2017: 23-27). Arşivinde paha biçilmez eserler bırakan Taha Toros, kültür, sanat ve nihayetinde medeniyet erbabınca bilinmesi, takip edilmesi gereken önemli bir

şahsiyettir. Nitekim bizim Ali Nihad Tarlan ile alakalı incelediğimiz evrakın tamamı da Taha Toros arşivine aittir.

Şehir Arşivinde Ali Nihad Tarlan ile Alakalı Olduğu Tespit Edilen Evrakın Tablosu

Varsa Evrakın Kaynağı	Evrakın Adı ve Konusu	Tarih	Evrak Numarası
Ülkü	Ülkü mecmuasının Abdülhak Hamid'in vefatının ardından çıkardığı özel sayıda, 15 Nisan 1937 tarihinde Edebiyat fakültesinde bir merasim düzenlendiği ve bu merasimde Ali Nihad Tarlan'ın da bir konuşma yaptığı ifade edilmektedir.	Nisan 1937	001580726010
Cumhuriyet	Hamid İhtifali Yazıda, İstanbul Üniversitesinde Abdülhak Hamid'i anmak üzere bir merasim gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Merasimde Fuad Köprülü, Mithat Cemal, İsmail Habib ve Ali Nihad Tarlan tarafından konferans verildiği ifade edilmektedir. Yazı içeriğinde Ali Nihad'ın nutkuna da yer verilmiş ve ayrıca Ali Nihad Tarlan ile İsmail Habib'i aynı karede gösteren bir fotoğrafa da yer verilmiştir. Detaylı bilgi yazı seçkisi başlığı altında mevcuttur.	16 Nisan 1937	001506881006
	Üstad Ali Ekrem Bolayır Edebî Portreler adı altında neşredilen yazı Ali Nihad Tarlan'a aittir. Ali Ekrem Bolayır'ın vefatından kısa bir süre sonra kaleme alınan yazıda bazı hatıralara yer verilmekte Ali Ekrem Bolayır'ın hayatından bazı kesitler sunulmaktadır. Detaylı bilgi yazı seçkisi başlığı altında mevcuttur.	30 Eylül 1937	001580785010
	Mehmed Âkif Gecesi Mehmed Âkif Ersoy hakkında tertip edilen geceden söz edilen yazıda Âkif'in şahsiyetine dair bilgilere de yer verilmektedir. Yazı içeriğinde söz konusu gecede Ali Nihad Tarlan'ın da bir konferans verdiği belirtilmektedir.	28 Kanun uevvel 1938	001518195006
Son Posta	Abdülhak Hamid İhtifali Çok Güzel Oldu Bu yazıda Abdülhak Hamid Tarhan'ın ölüm yıldönümünde mezarı başında yapılan ihtifalden söz edilmektedir. Haberde Ali Nihad Tarlan'ın da bir nutuk verdiği ifade edilmektedir.		001506766006

Yeni İstiklal	Mehmed Akif Günü Bir haber içeriği olarak karşımıza çıkan yazıda 28 Aralık Cumartesi saat 15'te (yıl belirtilmemiş) Eminönü Öğrenci Lokalinde Milliyetçiler Derneği ve Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyetinin işbirliğiyle Mehmed Akif Ersoy anma etkinliği yapılacağı ifade edilmektedir. Etkinlikte Ali Nihad Tarlan, Nurettin Topçu, Faruk k. Timurtaş, Nadir Bayır, Cevad Ayhan ve Rasim Cinisli'nin konuşma yapacakları belirtilmektedir.		001518225006
	Fuad Köprülü'nün 25inci İlim Yılı Kıymetli Profesör için bir toplantı yapılacaktır Bir gazete haberinden müteşekkil olan yazıda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi talebelerinin Ord. Prof. Fuad Köprülü için jübile tertip edecekleri bilgisine yer verilmekte ve bu jübilede Doçent Ali Nihad Tarlan'ın Köprülü'nün eski talebeleri namına bir konuşma yapacağı belirtilmektedir.	4 Mart 1939	001510036006
Cumhuriyet	Fuad Köprülü'nün 25inci Tadrıs Yılı Tes'id Edildi Bir gazete haberi olan bu yazıda Fuad Köprülü'nün 25. İlim yılı münasebetiyle tertip edilen etkinlik konu edinilmektedir. Yazıda kürsüye ilk önce Ali Nihad Tarlan'ın geldiği ifade edilmekte ve Ali Nihad Tarlan'ın nutkuna yer verilmektedir. Detaylı bilgi yazı seçkisi başlığı altında mevcuttur.	Mart 1939	001510076006
	Recâizâde Ekrem İçin Yapılan İhtifâl Yazıda Recâizâde Mahmud Ekrem'in ölüm yıldönümü vesilesi ile yapılan anma etkinliğine yer verilmektedir. Üniversite Konferans salonunda düzenlenen ihtifalin açılışını Edebiyat Dekanı Ali Nihad Tarlan yapmıştır. Tarlan şu ifadeleri kullanmıştır: "Recâizâde evvela Türk edebiyatına Garb estetiğini Türk zevkini tattıran, değerli, faziletli, çok okumuş, çok müdekkik bir edebiyat hocası ve ince, hassas bir şairdi. Recâizâde Ekrem bizim bugünkü sanat telakkimize yol açan mühim bir şahsiyettir. Onu hürmetle anmak borçtur."	7 Şubat 1939	001510372006

	Büyük Şair Abdülhak Hamid Tarhan'ın Makberinin Başında Söylenen Nutuklar Abdülhak Hamid Tarhan'ın kabrinin başında yapılan konuşmaların derlendiği küçük bir eserde Ali Nihad Tarlan'ın konuşmasına da yer verilmiştir. Yazı ile alakalı olarak ayrıntılı bilgi makalemizin 'Seçilmiş Yazılara İlişkin Notlar' kısmında yer almaktadır.	13 Nisan 1940	001605064015
Cumhuriyet	Abdülhak Hamid İhtifali / Bu gazete yazısında Abdülhak Hamid için düzenlenen ihtifalde Ali Nihad Tarlan'ın bir konuşma yaptığı ve bu konuşmasında Hamid'in hayat ve ölüm hakkındaki felsefesinden söz ettiği ifade edilmektedir.	14 Nisan 1940	001506878006
Vatan	Bu belge bir haber içeriğinden ibarettir. Haberde İstanbul Üniversitesinde Namık Kemal ile alakalı bir anma etkinliği düzenleneceği ve Ali Nihad Tarlan'ın da bir konuşma yapacağı ifade edilmektedir.	21 Aralık 1940	001580777010
Cumhuriyet	Edebiyatımızın En Büyük Kaybı Halit Ziya Uşaklıgil Bu yazı Ali Nihad Tarlan tarafından Halit Ziya Uşaklıgil'in vefatının akabinde kaleme alınmıştır. Uzun bir yazı olup muhtevasında Halit Ziya Uşaklıgil'in hayatından kesitler sunulmakta ve Uşaklıgil'in Türk edebiyatındaki önemine değinilmektedir. Detaylı bilgi yazı seçkisi başlığı altında mevcuttur.	28 Mart 1945	001582228010
	Bir Neşriyat Serisi Münasebetiyle Bir makale şeklinde neşredilen yazıda Remzi Kitabevinin Dünya Edebiyatına Toplu Bakışlar adı altında bir kitap serisi çıkarmaya karar verdiği ve bu işin tanziminin de Sabri Esat Siyavuşgil'e verildiği ifade edilmektedir. Serinin ilk çıkan eserinin Ali Nihad Tarlan'a ait 'İran Edebiyatı' adlı kitap olduğu belirtilen yazıda, Türk edebiyat tarihini derinden etkileyen İran edebiyatı hakkında 1945 yılına değin bir eser yazılmamış olmasına teessüf ediliyor ve Ali Nihad Tarlan'ın bu eseri kaleme almak için yeterli donanıma sahip olduğuna vurgu yapılıyor. Yazıda ayrıca Farsça eser vermiş olan Türk edipler	Ağustos 1945	001582488010

	hakkında da Tarlan'ın bir eser kaleme alması temenni edilmektedir.		
Cumhuriyet	<i>Bugün bütün Yurd O'nun Aziz Hatırasını Anıyor</i> Cumhuriyet Gazetesinde çıkan haberde Atatürk'ün ölüm yıldönümü münasebetiyle Üniversitede düzenlenecek olan anma gününde Ali Nihad Tarlan'ın Rektör'den sonra bir hitabede bulunacağı ifade ediliyor.	10 Kasım 1945	001520554006
Aylık Ansiklopedi	Aylık Ansiklopedinin 46 numaralı nüshasındaki Nizâmî maddesinde Ali Nihad Tarlan'a atıfta bulunmaktadır. Buna göre Ali Nihad Tarlan, İranlı şair Nizâmî'nin Hüsrev ü Şirin'i Selçuklu hükümdarı Üçüncü Tuğrul'a takdim ettiği ifade edilmektedir. Madde içeriğinde iki yerde daha Ali Nihad Tarlan'a atıfta bulunmaktadır.	Şubat 1948	001520739006
	<i>Milli Kütüphanemizin Kazandığı Kıymetli Eser Fuzûlî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti</i> Bir gazetede yer alan yazı Abdülkadir Karahan'ın Fuzûlî ile alakalı eserini tanıtmakla başlar. Akabinde Ali Nihad Tarlan'ın söz konusu eserin başına koyduğu ön söz okurlarla paylaşılır.	31 Ağustos 1949	001522735006
	<i>Sayın Profesör Ali Nihad Tarlan'ın "Mevlana Celaleddin Rumi" Adında Neşrettiği Kitaptan Aldığım İlhamlar</i> Trabzonlu emekli Yarbay Şükrü İmre tarafından kaleme alınan 14 sayfalık bu küçük eserde müellifin Ali Nihad Tarlan'ın 'Mevlana Celaleddin Rumi' adlı eserinden aldığı ilhamlara yer verilmektedir. Detaylı bilgi yazı seçkisi başlığı altında mevcuttur.	1950	001641870010
Son Posta	<i>Türkiyat Enstitüsünde Tatsızlık ve Huzursuzluk</i> Halit Fahri Ozansoy imzalı yazıda İstanbul Üniversitesi Türkiyat enstitüsündeki bazı sıkıntılardan söz edilmektedir. Yazının Ali Nihad Tarlan ile alakalı olan bölümünde Ali Nihad Tarlan'ın 6 sene önce (1944 yılı) neşrettiği 'İran Edebiyatı' adlı eserin telif değil de tercüme olduğunun yeni anlaşıldığı ve bu intihalin senato kararıyla gazetelerde tebliği edildiği ifade edilmektedir. Yazıda söz konusu intihalin 6 sene sonra anlaşılması da alaya alınmaktadır.	18 Mart 1950	001514900006

Yeni Sabah	Fuzûlî Divanı Faruk K. Timurtaş tarafından kaleme alınan bu yazı bir kitap tanıtımı ve tenkidi mahiyeti taşımaktadır. Yazıda Ali Nihad Tarlan'ın neşrinin özellikleri, dikkat çeken yönleri aktarılmış ve Ali Nihad Tarlan'ın böyle bir çalışmayı hazırlamış olmasından duyulan memnuniyet ifade edilerek eserin tam künyesine de yer verilmiştir.	2 Şubat 1951	001641224010
Milliyet	Yine Askeri Müze Refii Cevdet Ulunay'ın kaleme aldığı bu yazıda Refii Cevdet, kendisinin maziye olan sevgisini anlatmaktadır. Yazının bir yerinde bu sevgisine Ali Nihad Tarlan'ın bir sözünü delil getirir. İlgili kısım şöyledir: <i>Dostum Ali Nihad Tarlan bana "Zaman üç esas üzerindedir. Mazi, hâl, istikbal. Hâl bir saniye sonra mazi oluyor. İstikbalin ne olacağını bilmiyoruz. O halde elde müsbet olan tek zaman mazidir" demişti. Ben bunun için maziye aşığım."</i>	7 Ekim 1964	001502746006
	Bir Katolik Rahibin Fuzuli İçin Yazdığı Eser İlgi Bekliyor Fikret Şahoğlu imzalı yazıda 1929 yılında vefat eden Ermeni Katolik Başpapazı Kevork Terzibaşyan Efendi'nin Fuzuli hakkında yazmış olduğu ve 2500 sayfayı bulduğu belirtilen eserinden söz edilmekte bu esere dair Ali Nihad Tarlan'dan beklentilere yer verilmektedir. Detaylı bilgi yazı seçkisi başlığı altında mevcuttur.	26 Ocak 1968	001522733006
Hisar	Sanat Haberleri başlığı altında 13 Mart 1971'de İstiklâl Marşı'nın kabulünün yıldönümü vesilesi ile Ali Nihad Tarlan'ın konuşma yaptığı ifade edilmektedir.	Nisan 1971	001640099010
Tarih Dergisi	İstanbul'daki Yazma Kütüphaneleri Yazı Günay Kut imzalıdır. Yazıda İstanbul'daki yazma eser kütüphanelerinden söz edilmektedir. Günay Kut, hocası olduğunu ifade ettiği Ali Nihad Tarlan'ın Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan koleksiyonu hakkında bilgi vermektedir.	1980/ 1981	001583480010
Türk Dili	Orhan Veli'de Ozansılık Mustafa Şerif Onaran imzalı yazıda Ali Nihad Tarlan'ın şiir hakkında söylediği, "şiir ufuklarda yükselen nazenin bir balondur" sözüne yer verilmektedir.	Aralık 1975	001582069010

Hayat	<i>Kaybolan Meydan</i> Yazı Midhat Sertoğlu imzalıdır. Yazıda Beyazıt Meydanı'nın İstanbul için ne kadar önemli olduğu vurgulanmakta, bu meydanın bir ilim, irfan ve sanat yuvası olduğuna dikkat çekilmektedir. Yazının devamında Ali Nihad Tarlan'ın da aralarında bulunduğu ilim erbabının Beyazıt Meydanı'nda nasıl vakit geçirdikleri şöyle anlatılmaktadır: "Beyazıt Meydanının yaz ikindileri bilhassa kayda değer. "Çınaraltı"nda çaylar demlenmiş "Küllük"de kızışan tavlâ partilerinden kaçan "sohbet erbabı" burada yerlerini almış bulunurlardı. Yahya Kemal, Mükrimin Halil, Ali Nihat, Pertev Naili, Abdülkadir Gölpinarlı, Kâmil Akdik, Rıfki Melûl, Ahmet Hamdi Tanpınar, Hilmi Ziya v.s. gibi ilim ve sanat dünyasında adı olan kimseleri bunların arasında hatırlıyorum."		001580028010
Milliyet	<i>Bir Beyazıt Meydanı Vardı!</i> Yazı Güngör Gönültaş imzalıdır. Yazıda Beyazıt Meydanının tarihine, tanıklık ettiği önemli olaylara yer verilmektedir. Yazıda Ali Nihat Tarlan'ın Beyazıt meydanında vuku bulan Sadrazam Mahmud Şevket Paşa suikastine dair hatırası da nakledilmektedir. Detaylı bilgi yazı seçkisi başlığı altında mevcuttur.	1 Ocak 1991	001500304006
Milliyet	<i>Beyazıt Meydanı'nın Yaşam Öyküsü</i> Güngör Gönültaş imzalı yazıda Mehmed Akif Ersoy'un cenazesinin Beyazıt meydanına nasıl getirildiğine de bir alt başlık olarak yer verilmiştir. İlgili kısımda Ali Nihad Tarlan'ın, Mehmed Akif Ersoy'un cenaze törenine dair hatırasına yer verilmiştir. Detaylı bilgi yazı seçkisi başlığı altında mevcuttur.	7 Ocak 1991	001640667010
	Bu evrak tarihsiz olup bir defter üzerine el yazısı ile Osmanlıca yazılmıştır. Evrakın arşivdeki kaydında 'Hamâmizâde İhsan Bey için düzenlenen törende yapılan konuşmaların metni' ibaresi geçmekte olup, 'Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan'ın konuşması bulunmaktadır' şeklinde bir not düşülmüştür. Tarlan'ın konuşması ilk sırada yer almaktadır. Konuşma oldukça uzun olup yeri geldikçe Hamamizade İhsan'dan pek		001552432007

	çok şiir örneğine de yer verilmektedir. Detaylı bilgi yazı seçkisi başlığı altında mevcuttur.		
--	---	--	--

Seçilmiş Yazılara İlişkin Notlar ¹

1) 001506881006 Numaralı Evrak: Abdülhak Hamid Tarhan ihtifali ile ilgili bir gazete yazısını ihtiva eden bu evrak 16 Nisan 1937 yılına aittir. Abdülhak Hamid'in 12 Nisan 1937 tarihinde vefatından sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesindeki anma etkinliği yapılmıştır. Evrakta söz konusu anma törenine dair izlenimler paylaşılmakta Fuad Köprülü, Ali Nihad Tarlan, Mithat Cemal Kuntay ve İsmail Habib'in konuşmalarına yer verilmektedir. Ayrıca İsmail Habib ile Ali Nihad Tarlan'ı aynı karede gösteren bir resim de mevcuttur. Haberde yer alan Ali Nihad Tarlan'ın konuşma metni şöyledir: *"İnsanlar vardır ki yaşadıkları zannolunur. İnsanlar vardır ki yaşarlar, birşeyler yaparlar ve ölürler. Beşeriyetin bazı seçkin simaları toprağa düştükten sonra da yaşarlar. Ve nihayet bu zümre içinde müstesnalı vardır: Onlar zihayat değil; bizzat hayattırlar. Hâmid, onlardandır. Hâmid'i toprağa tevdi ederken derin bir teselli duyuyoruz: Çünkü dün Türk milleti bir kere daha ölümden intikam almıştır. Hamid bir fani olmamak için yaşadı, bu savaşta muzaffer oldu. Ne mutlu ona! Onda öyle tükenmez bir hayat kaynağı vardı ki!.. Ölüm insanları adım adım takip eder. Herkese her an yetişebilir. Hele bir yaş vardır ki ölüm o yaşa gelenin omuz başındadır ve hiç yadırgamaz. Lâkin Hâmid gibi insanların izi üzerinde ölümün gölgesi dahi yadırganıyor. Onları hilkat gene olmak üzere yaratmış: Apollon heykeli gibi. Gençken de gene, ihtiyarken de delikanlı. Ve hayatıyet kudreti değil midir ki altı asrın peylpaye sütunlarına bir dayandı. O muazzam binayı alşağı etti. Ve enkazı altından güzel o hakikaten güzel varlığı ile gene, dinç ve parlak doğdu. O hayatıyet değil midir ki Hâmid'e kendi yolunda bir faninin yapabileceği her şeyi yapmak kudretini verdi. Bir taraftan edebiyatın özü demek olan lirizmde ilk ve büyük inkılâbı yaparken diğer taraftan Türk sanatının elim bir boşluğunu ruhunun yüksek hamlelerle doldurdu. Ondaki lirizm bir bomba gibi infilâk etti. Türlü ihtiyaçların onun üzerine yığıldığı şekil kayalarını pamuk gibi attı. Edebiyatımıza bir Hâmid getirdi. O hayatıyet değil midir ki mahdud zihniyetli muarızlarının hücumları karşısında onu estetiğinin demir zırhına sardı. Bir an gerilemedi. Bu inkılâbın o rakibsiz alem darı açtığı yolda yürüyen dört edebî mektebin zafer savaşları üstünde yalnız bir melekissiyane gibi durmadı. Bizzat didindi. Bu bir asra yakın savaşı yapan delikanlı kahraman sonuna kadar didindi. Toprağa verdiği alnında henüz ter taneleri incileniyordu. O, hiçbir şey yapmamış dahi olsa yalnız bu didinmesi, alın terine değer veren kadirşinas Türklüğün sonsuz şükranına lâyıktır. Hâmid bir zafer sembolü idi. Onun için tefne dalı gibi alından alma intikal etti. Gerek çağdaşları, gerek evlâdları onu bir dâhi olarak tebcil ettiler. Hâmid, Türk ruhunun Olemp'e uzanan rökörü, Hâmid Türk yurdunun Bosforudur. Bebekte doğdu. Muhterem hayat ve sanat arkadaşı Bayan Lüsyen Hâmidin beni tekzib etmiyeceğine emin olarak söyleyebilirim ki bebek yaşadı. (Ali*

¹ Yazılardan alınan seçme metinler olduğu gibi aktarıldığından kimi yazım farklılıklarına dokunulmamıştır. Bu nedenle bazı sözcüklerde yazım ya da mana bakımından yanlışlıklar bulunabilir. Örneğin *alşağı, inkilab, yağuran, melekissiyane, metodile, vücude, hayatile, imanile, yaşayacak, gelinciye, sayıfada* sözcüklerinde olduğu gibi.

Nihad Hamidin şiirlerinden bazılarını okuduktan sonra sözüne devamla dedi ki) Şairliğinin en büyük delili bu bebeliğidir. Ve gene bu bebeliğidir ki onu felsefenin girdibadlarına sararak semavata kadar çıkarmıştır. Ebediyet mayası Hâmidin tıynetinde çok yüksek bir nisbette mevcuddu. O nisbette fanilikten kaçmış, bekaya inanmıştı. Metafiziği munis bir şiirdi. Ve işte Hâmid aşk ve hüsnün mabedinde kapanmamış akıl ve mantığı o atmosfer içinde teneffüs etmemiş yani bebelikten biraz kurtulmuş olsaydı muhakkak ki şiir dehasının sırrına erimeyecekti. Onun nazarında dünya değirmenini sevgi çocuğu çevirir.

Eder tıflı muhabbet âsiyabı âlemi tedvir

Hâmidin vatanperverliği, aşkı, inkılâbcılığı, filozofluğu ve bunları bir arada yuğuran kuvvetli dehası bebeliğinden doğmuştur. Her büyük şair ruhunun bir köşesinde muhakkak bir beşik sallanır. Şair ya bebektir, ya rüşdün ta kendisidir. Reşid değildir. İkisi arasında bocalıyan ne mütefekkindir, ne de şairdir. Büyük Hâmidin bütün cazibesi, bütün teadlan bu kaynaktan gelir. O, hakikaten ruhunu ta- biate yaslamıştı. Tabiatın en ince sesi ve duygusundan en müthiş feveranlarına kadar herşey onda vardı. Klâsik şiirden (espri modern) dediğimiz san'at tekniğine kadar bütün edebî yürüyüşlerin izlerini onda görmek kabildir. İşte aziz Türk gençliği, ölüm gözümüzün önünde böyle bir kâinatı yıktı. Artık inanabiliriz ki o hiç birimizi affetmeyecektir.

Feryad bu gülşendeki ahengi siyehden

Biz hayatın acı sandığımız realiteleri karşısında şair olmıyalım. Onları akıl ve mantığın sekineti içinde mütalea edelim. O zaman görürüz ki içimizde Hâmid kadar bahtiyar bir fani azdır. Ona ağlamak değil, gıpta etmek lâzımdır. Eğer ağlamak lâzımsa şehabı sakib gibi karanlıkta biran parlayıp sönenlere ağlıyalım. Hamid kutub yıldızı gibi daima pırıl pırıl parlar. Lâkin kabil mi? Keşke her düşündüğümüzü yapabilesek? O zaman Hâmidin cenazesini bir tank gibi duygusuz ezip geçen güneşe haykırmak istiyoruz:

Ey şems ki hâliki seherdir

Çeşmin o amayi nûr manzar

Sönsün ki bu hale bihaberdir!"

2) 001510076006 Numaralı Evrak: Evrak 1939 yılına aittir. Evrakta İstanbul Üniversite'sinde Profesör Fuad Köprülü'nün 25. tedris yılı münasebetiyle düzenlenen törene dair haberler yer almaktadır. Söz konusu törende Ali Nihad Tarlan da bir konuşma yapmış ve konuşma metni ilgili evrakta yayımlanmıştır. Tarlan'ın konuşması şöyledir: "Edebiyat fakültesi ailesi bugün muhterem Profesör Fuad Köprülü'nün yirmi beşinci tedris yıldönümünü kutluluyor. Yirmi beş yıl... Hocamız Darülfünun ve Üniversitede ders vermiştir. Yirmi beş yıldanberi yurdun her köşesine feyiz vermektedir. Türk irfanına velev cüz'î hizmet etmiş olsun, her ilim adamını takdir ve şükranla karşılamak münevver zümrenin borcudur. Fuad Köprülü, az sonra hulâsatan arzedeceğim büyük 'hizmetleri dolayısıyla bu takdir ve şükranı en büyük salâhiyetle hak etmiş bir ilim adamımız, beynelmilel ilim âlemine değerli ismini duyurmuş, müsteşriklerin birçok hatalarını tashih ederek kalemile o âlemi fethetmiş bir âlimdir.» Ali Nihad bundan sonra Fuad Köprülüye gelinceye kadar tam manasile edebiyat tarihi yazılmadığını, onun daha mekteb sıralarından itibaren yorucu bir

mesaiyle çalışarak edebiyata ilk defa ilmî bir gözle baktığını, bu geniş tetkiklerinde daima ilmî metodla çalıştığını, Darülfünuna gelir gelmez evvelâ «Edebiyatı Osmaniye tarihi» adını taşıyan kürsüsüne «Türk tarihi edebiyatı» adını verdiğini; edebiyat, tarih, içtimaiyat sahalarından metodik dil mahsulleri üzerindeki sonsuz mesailerini belîğ bir lisanla izah etmiş, sözlerini şöyle bitirmiştir: «— Onun muvaffakiyetinin sırrı metodudur. Hocamız metodile başladı ve o, Avrupaî metodile yürümektedir. Bu kadar geniş sahalara açılan bu tetkik, ilk nazarda beşerî kudretin fevkında görünür. Lâkin onu mükemmel usulile kolaylaştırmanın yolunu bilen Fuad Köprülü, yalnız bu meziyetile her türlü takdirin fevkına yükselebilir. Muhterem üstad bir kere daha kendi eserinin üzerinde çok şerefli dalgalandığını işlerinde nasib olabilecek en ulvî bir sevine ve iftiharla seyretsin. Gene, yalnız çok eski bir talebesi olmak sıfatile, aziz hocamızı bu mazhariyetinden dolayı kendim ve arkadaşlarım namına tebrik ederim.»

3) 001605064015 Numaralı Evrak: 13 Nisan 1940 tarihli bu evrak, Abdülhak Hamid Tarhan vefatının üçüncü yıldönümünde mezarı başında yapılan konuşmaların yer verildiği küçük bir eserden ibarettir. Milli Eğitim Vakfı tarafından neşredilen bu eserin hemen girişinde dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in nutku yer almaktadır. Eserde Edebiyat Fakültesi Doçenti unvanıyla yer alan Ali Nihad Tarlan'ın yazısı şöyledir: "Muhterem vekilimiz, aziz arkadaşlar, Makber mübdiinin huzurundayız. Onun yattığı makber, yarattığı «Makber» kadar yüksek ve derindir. Burası bir makber, makber değil bir mahşer; mahşer değil Türk milletinin ebediyetlere sığınmayan şuuru ve vicdanı kadar bir fezayı biintiha olmalıdır. Ve ne bahtiyarlık ki öyledir. İşte başta muhterem Maarif Vekilimiz olduğu halde münevver Türk âlemi burada, onun dehası huzurunda eğilerek Büyük Hâmide şükran ve hürmetlerini sunuyorlar. Bundan elli beş sene evvel sema ile zemin birleşmiş; Hâmit ezilmiş, Makber çıkmıştı. Bundan üç sene evvel yine gök ile yer birleşti. Fani Hâmit öldü. Ebebî Hâmit çıktı. Yer ile gök birleşmemeli idi. Evet. Fakat ne yazık ki tabiatın, büyük tabiatın büyük kanununa mukavemet fanilere mukadder değil. Toprak üzerine basan her fert bir gün o toprağın çökeceğini ve kendisini yutacağını asla hatırdan çıkarmamalıdır. Bu toprak sağlam bir istinatgâh değildir. Bahtiyar odur ki, faniliğin timsali olan toprağı bekasiyle çiğniye çiğniye toprağa girer. İşte Hâmit bu bahtiyarlardan biridir. Manevî bekasiyle maddî fenasını ezmiştir. Aziz gençler, Bu makbere, yüksek ve derin bu makbere ibretle bakalım:

Fezayı bi tenahisiyle, ephar ü cibaliyle,

Fürugu şuhu eshariyle, zalmayı leyalıyle,

Bütün volkanlariyle, berku ra'dı pür celâliyle

Şuunu renk rengi inşirahu infialıyle

O fitrat pür garaip bir tecelligâh. . . bir âlem!

Bu âlem, nasıl oluyor da bir avuç toprağa münkalip oluyor. Bu toprağın karşısında dehşetle irkilmiyelim! Hayır. Toprak üzerinde güzel bir iz bırakmadan göçüp gitmek!... İşte asıl ölüm budur. Bu kubbede bir hoş şada bırakmak için çalışalım! O zaman ölümlere meydan okuruz. Hâmit, edebiyatımızda en derin izi bırakan, en hoş sesi aksettiren bir san'atkârdır. Bizde hakikî edebiyat müceddidi Hâmittir. Kendinden evvel ağır kâbuslu bir hava vardı. Bu boğucu durgunluk içinde ufak tefek hava cereyanları olmadı değil. Fakat bunlar kâfi gelmiyordu. İşte

o zaman ufuktan bir fırtınadır koptu, tozu dumana katan bu fırtına san'at mefhumunun üzerinde yükselip onu ezen her şeyi yıktı, devirdi. Belki taş taş üstünde bırakmadı. Fakat ciğerler temiz, doyurucu bir havanın berrak maviliğine kavuştu. O bunu yaparken dehasının kendisine gösterdiği yolda sadakatle yürüdü. Çok tahkir ve tezyife uğradı. Aldırmadı.

Bimuhaba rehi narefteye gitsem de ne var

Kahrı hasmeylemeğe elde asadır hamem

beyti asıl bu san'at müceddit ve mücahidinin şiarıdır. Gençler, Onun hatırası etrafında benim tercüman olmaktan âciz kaldığım bir coşkunlukla toplandınız. Onu tebci ettiniz. Esasen Hâmidi taziz etmek her Türk münevverinin borcudur. İlme, san'ate çok büyük bir kıymet verdiğini maarif işlerinin başına değerli bir ilim ve san'at adamını getirmekle ispat eden yüksek Cumhuriyetimiz Hamide karşı olan şükran borcumuzu ihmal etmemiştir. Fakat bugün gözlerimizin önünde yükselen bu değerli eser üzerinde sizin coşkunluğunuzun ufak bir tesiri olmuşsa büyük vazifelerinizden birini yapmışsınız demektir, teşekkürle lâyıksınız. Ve işte bugün en büyük sevinçle görüyoruz ki, yüksek Cumhuriyetimizin çok münevver Maarif Vekili, ölümünden sonra Hâmide yapılacak ilk alâka ve hürmet nişanesini bize takdim için mühim devlet işlerini bırakarak Ankaradan buraya gelmiştir; aramızdadır. Ben muhterem Vekilimize ve onun şahsında yüksek Cumhuriyet Hükümetimize Üniversite tedris heyetinin candan şükran ve saygılarını arz etmekle büyük bir şeref duyuyorum.”

4) 001509126006 Numaralı Evrak: Halit Ziya Uşaklıgil'in vefatının ardından Cumhuriyet Gazetesinde neşredilen bu yazı Ali Nihad Tarlan'a aittir. Tarlan, yazısında Halit Ziya'nın edebiyatımızdaki ehemmiyetini ve onun vefatından duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir. Aynı zamanda Darülfünun'dan Ali Nihad Tarlan'ın hocası da olan Halit Ziya Uşaklıgil, Tarlan'ın hayatında ayrı bir öneme sahiptir. Tarlan yazısında onun ile ilgili bazı küçük hatıralara yer vermekte kendi neslinin Halit Ziya'dan çok şey öğrendiğine vurgu yapmaktadır. Halit Ziya'nın romanlarına dikkat çeken Ali Nihad Tarlan, “Ahmet Mithat Efendi neslinin sendeliyen, aksıyan romanı onda denebilir ki kemalini bulmuştu” şeklindeki ifadesiyle Halit Ziya'yı romanda zirve kabul eder. Tarlan, Uşaklıgil ile alakalı bazı anekdotları şöyle kaydeder: “Aziz Üstadın ölümünü haber aldığım zaman gözümün önünde çok eski bir hayal canlandı. Darülfünunda Garb edebiyatı hocamızdı. Zeyneb Hanım konağının Marmaraya bakan geniş odasında vişneçürüğü çuha örtülü bir masa başında karşılıklı oturuyoruz. O, bize (Homer)i anlatıyor. Arasına gözlüğü gözünde çıkarıp 'Marmaranın ufuklarına dalan gözleri uzun bir cümlelerin peşine takılmıştır. Aynen eserlerinde olduğu gibi bu cümleler muntazam, pürüzsüz, tatlı bir şiir ve hayal dili ile bize takrir edilecektir. «Omiros, yüksek dağlara benzer, beşeriyet ondan ne kadar uzaklaşsa arkasına baktığı zaman onu gene kendine hâkim ve ayakta görür»... Zamanına göre çok zarif giyinen üstad, çok sevimli simasına başka bir mümtaziyet veren hafif, sivri sakalı ile ne asil bir varlıktı. Zarif, mümtaz üslûbu adeta gözlerine, simasına, tavır ve hareketlerine sinmişti. Biz, onu bir kitab gibi okurduk.” Tarlan sözlerinin başka bir yerinde, onun üslubunun ne denli tesirli olduğundan bahisle Halit Ziya'ya çok şey borçlu olduğunu şu ifadelerle dile getirir: “Fakat gene tekrar edelim ki bizim nesil, onu duyuyor ve yaşıyordu. O arapça, farsça kelimeleri kullanırken o derece san'atkâr idi ki adeta

birçok san'atkârların eserlerinde ayrı bir ruhu hayal inceliği kazanarak bize kadar gelen her kelimenin bütün ruh ve hususiyetini biliyor, onları en müessir bir şekilde kullanıyordu. Bizim neslin ruhunda bu kelimelerle ne derin bir şiir âlemi yaratmıştı. O aynı zamanda realiteye indiği zaman kahramanlarını en tabii dille konuştururdu. İşte bu imtizaç onun eserine ayrı bir hüviyet veriyordu. Hulâsa etmek icab ederse, bizde Avrupai romanın rakipsiz üstadı, bir devrin tek başına muazzam bir varlığı idi. Bir küçük makaleye onun muazzam varlığı sığdırılmaz. Onun şahsiyeti, hayatı, tesirleri cildler dolduracak tetkikler ister. Yalnız bugün kaybettiğimiz üstad, her veçhile milletine ve yurduna yapabileceği büyük hizmeti başarmış müstesna şahsiyetlerden biridir. Onu minnet ve rahmetle anmak her Türkün vicdanî borcudur.” Tarlan, yazının devamında Halit Ziya'nın hayatına dair önemli kesitler sunarak yazısını noktalar.

5) 001522733006 Numaralı Evrak: Fikret Şahoğlu imzalı 26 Ocak 1968 tarihli bu evrakta Ermeni Katolik Başpapazı Kevork Terzibaşyan Efendi'nin kaleme almış olduğu Fuzûlî'ye dair 2500 sayfa civarındaki üç ciltlik eserden ve bu eserin neşrinin gerekliliğinden söz edilmektedir. Bir gazete yazısı olan evrakta Kevork Terzibaşyan Efendi'nin hayatına değinilmekte ve söz konusu eseri yazma serüvenine de kısaca değinilmektedir. Papa'dan özel izin alınarak yazıldığı ifade edilen eserin öneminden söz edilen yazıda, Refii Cevdet Ulunay'ın şu sözlerine yer verilir: “*Monseyörün bu mühim eserini dilimize nakledecek zevatın mevcut olacağını ümid ediyorum. Daha olmazsa, Üstad Ali Nihat Tarlan'ın riyaseti altında teşekkül edecek bir heyet bu vatani vazifeyi pek güzel ifa edebilir. Yalnız bu hususta Maarif Vekâleti'nin hizmeti şarttır.*” Maarif Vekâleti'nin tercüme işi ile alakalı yazısında ise şu satırlar mevcuttur: “*İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden Dr. Ali Nihat Tarlan, Kevork Terzibaşyan'ın Fuzuli hakkındaki eserinin mühim bahislerini, Ermenice bilen bir zat tarafından kendisine okunduğu takdirde bu hususta etraflı malumat verebileceğini ve kitabın tercümesine karar verilirse imkân nisbetinde yardımda bulunacağını Vekâletimize bildirmiş bulunmaktadır. Sayın Profesöre, söz konusu eseri tercüme edebilecek bir zatın tarafınızdan terfikini saygılarımla rica ederim Maarif Vekili A. Hikmet İlaydın.*” Fikret Şahoğlu yazının devamında aradan yıllar geçmesine rağmen ne Ali Nihad Tarlan'ın ne de diğer yetkililerin eserin Türkçeye kazandırılması konusunda bir şey yapmadıklarından yakınlık yazısını tamamlar.

6) 001500304006 Numaralı Evrak: Söz konusu evrak Güngör Gönültaş imzalıdır. Bir gazetenin yazı dizisi olan evrakta Beyazıt Meydanı konu edinilmektedir. Sadrazam Mahmud Şevket Paşa'nın 11 Haziran 1913 günü bu meydana öldürülmesine de yer verilen yazıda Ali Nihad Tarlan'ın suikast faillerinin idamlarına tanıklık ettiği anlar da yer almaktadır. Ali Nihad Tarlan'ın suikast faillerinin idamına ilişkin hatırası şöyledir: “*Yıl 1909 İdi. Babamla Manastırdan İstanbul'a gelmiştik. O zamanlar liseye gidiyordum. Paşanın katillerinin asılacağını duymuştum. Okuldan dönerken Beyazıt Meydanına uğramıştım. O zaman Topal Tefvik, Nazmi ve bilhassa Tunuslu Salih Paşanın pek feci hallerini gördüm. İnfaz yeri, Beyazıt Meydanının tam ortasında idi. Sehpalar yapılmıştı. Hatta, Salih Paşa'nın gayet ütülü pantolonunun altında getr vardı. Boğazlıyan Kaymakamı merhum Kemal Bey de orada asılmıştı. Rektörlük binasının önünde idi. Bunlar Nemrut Mustafa Mahkemesince İdama mahkûm edilmişlerdi.*”

7) 001640667010 Numaralı Evrak: Güngör Gönültaş imzalı bir yazı dizisini içeren evrak Beyazıt Meydanını konu edinmektedir. Evrak içerisinde Mehmed Akif Ersoy'un cenazesinin Beyazıt Meydanına getirilişinden de söz edilmektedir. Ali Nihad Tarlan da bu esnada oradadır ve söz konusu hadise Tarlan'ın ağzından şu ifadelerle nakledilmektedir: *“Divanyolu'nda kahvede oturuyordum. Muhtar Sencer ve birkaç tıbbiyeli arkadaş koşarak geldiler. 'Hocam' dediler, 'Akif'in cenazesini Küllük'e getirmişler, bir araba içinde bırakmışlar, ne yapalım?' 'Beyazıt Camii'nden cenaze örtüsü, üniversiteden de bir bayrak alınız, hizmetinde bulunalım' dedim. Koşup gittiler. Bir saat geçti ya da geçmedi, cenaze teçhiz edilip omuzlara alınmıştı. Nasıl oldu bilmiyorum ama, meydan dolmuştu. Hatta cenaze, Fatih Bulvarı'nda iken daha Beyazıt Meydanından hareket bile edilmemişti. Kar, kış kıyamette, bocalan tarafından yol kenarında dizilen küçük yavrular, ilkokul öğrencileri, göz yaşartacak bir manzara teşkil ediyordu. Üniversite talebesi, cenazenin arkasında idi. Kiminin üzerinde bir pardösü bile yoktu. Cenaze eller üzerinde Edirnekapı Mezarlığı'na kadar taşındı.”*

8) 001580785010 Numaralı Evrak: Bir gazete yazısı olan bu evrakta Ali Nihad Tarlan'ın Ali Ekrem Bolayır'a dair kaleme aldığı yazı mevcuttur. Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bolayır'ın 27 Ağustos 1937 tarihindeki vefatından sonra kaleme alınan yazıda Ali Nihad Tarlan, Ali Ekrem'i 'üstadi' olarak görmektedir. Yazıda, Ali Ekrem'in şahsiyetine dair bilgiler verilmekte ve onun vefatından duyulan üzüntü gayet dokunaklı bir üslupla dile getirilmektedir. Ali Nihad Tarlan yazıda Ali Ekrem Bolayır'la olan hatıralarına da yer vermektedir. Uzun sayılabilecek olan yazıdan dikkat çeken bazı kısımları alıntılıyorum: *“Kalem, üstadımın bana ihda ettiği mukaddes bir vedia olduğu için onun ölümünden sonra bir müddet kalemi göremez oldum. Fakat ben bu satırları niçin yazıyorum. Onu tanımak saadetine erenler tanıdılar. Tanımak istemiyenler tanımasalar da olur. Galiba ben bu satırları onu tanımağa muvaffak olamayanlar için yazdım. Ali Ekrem çok mütevacıydı. O yalnız şairliğine ve edebiyattaki yüksek kudretine kıymet verirdi. Hâlbuki onun emsalsiz kalb ve vicdanı başlıbaşına muhalled bir şiirdi. Eserleri kaldı. Fakat asıl şiir mecmuasını kendisile beraber mezara götürdü. O ulvî şiir ondan sahifeler ezberlemeğe muvaffak olanların hafıza ve hatırasında bir müddet yaşıyacak ve nihayet fanilerin hayatile kaim olduğu için mahvolup gidecek. Büyük ırkımın engin denizinden onun kalbi gibi bir dürrü yetim ender çıkar. Ben, yirmi seneyi mütevaciz o inciyi binbir renk ve ziya muvacehesinde temaşaya muvaffak oldum. (...) O, bütün bunların fevkinde mükemmel bir insandı. Ben serapa şiir ve güzellik olan hayatından birkaç sahne yazmak istiyorum. Namık Kemal'in oğlu büyük bir vatanperverdi. Millî Mücadelenin son ve kat'î zaferi kazanılmış, fakat İstanbul henüz bundan haberdar olamamıştı. O gün Arnavudköydeki köşke gitmiştim. Üstadım, beni büyük bir helecane karşıladı. «Türk askerine» şiirini yazmıştı. Bu bir kehaneti şairane miydi? Hayır o, milletinin ezeli ve ebedî kudretine hiçbir zaman sarsılmıyan imanile inanmıştı. Gür ve erkek se- sile şiirini okurken gözyaşları Namık Kemal'in kalbi üstünden yuvarlanıp akıyordu. Sabah saat yedi. Göğsü, midesi, bar- sakları hastadır. Elinde çantası, zayıf ve bitkin Bomonti mevkisinde tramvay bekliyor. Maltepe Askerî lisesindeki dersine gidecek. O, askerleri çok sever. Oradaki yavrularının bütün bir samimiyet olan muhitine girdiği anda her ıstırabını unutmuştur. Yanakları kızarır, gözleri parlar. Evet bütün bir samimiyet olan o muhitte ben de, kaç sene onunla beraber bulundum. Orada üstadım, dipdiri*

bir neşve kesilirdi. Vatanperverlik heyecanı, onu kahramanlığa âşık etmişti. (...)Her üzerine aldığı ders için kitaplar vücade getirmişti. Hocalık onun en bariz bir seciyesiydi. Her sözü bir dersti. Ahlâk, fazilet dersiydi. Talebesinin vazifelerini baştanayaşağı okur, hepsine aslının birkaç misli mütalealar ilâve ederdi. Ona bir iş için postanede acele yazdığım ilk mektubum: tashih edilerek bana iade edildi. Ondan sonra ne zaman kalemi elime alsam onun mübarek ve muhterem ruhunu yanibaşımında hissederim. Ve işte şimdi.....Ali Ekrem, ruhan şarkı severdi. Fakat hayatı, tamamen garblıydı. Bir gün randevusuna bir dakika geç geldiğini, kendisine yazılan bir mektubu cevabsız bıraktığını görmedim. Asil ruhu yüksek tefekkürde imtizaç ederek onun hayatına başka bir mümtaziyet vermişti. Hayatını tanzim eden akıl ve muhakemesiydi. Heyecan ve teessürü adeta ikinci plânda kalırdı. Hastalığı müstesna olmak üzere iradesine onun kadar sahib adam, az bulunur. (...) Her dostunda yüzlerce mektubu vardır. Beni hiçbir zaman öz evlâdlarından ayırdetmezdi. O kadar severdi. Kimbilir nekadar kusurlarım oldu. Onları daima afve şefkatle karşıladı. Yalnız bir gün beni derin lâkaydisi karşısında ezip mahvetti. Sebebi de şu: Maaşıma birkaç kuruş zammedildiğini kendisine haber vermemişim. Ben bu hâdiseyi ehemmiyetsiz bulduğundan belki de unuttuğumdan dolayı söylememiştim. Bana karşı gösterdiği ilk ve son iğbirar bu oldu. Evet hatamı sonra anladım: O, benim sevincimle sevinecekti. Ben onu bundan mahrum etmiştim. Vefatından bir hafta evvel ziyaretine gitmiştim. Tedaviden sonra biraz sükûn bulan istirahatı gene başlamıştı. İyi zamanlarında beni yanından ayırmıyan üstadım, o gün bana dedi ki: — Seni görmek bana büyük bir zevktir. Lâkin görüyorum ki çok üzülüyor - sun. Bana sık sık gelme! O, sevdiğini böyle sever ve böyle olmyan rabıtaya sevgi demezdi. (...) O, çok sevdiği çok vefakâr Üniversite ve lise talebesinin elleri üstündeydi. Onun rakik kalbi sevgili talebesinin yağmur altında ıslanmasına razı olmadı. Şişlide vasiyeti mucibince tabut arabaya kondu. Araba, Maltepe Askerî lisesi direktörüyken onun büyük meziyetini büyük kalbile takdir eden ve ona karşı en yüksek sevgi ve saygıyı göstererek bizleri kendisine minnettar birakan ve bugün de cenazeye iştirak ederek son hürmet vazifesini büyük bir vicdan asaletile ifaya koşan Askerî Liseler Müfettişi çok muhterem kurmay albay Âdil başta olmak üzere askerlerin, asker talebenin hürmet safi arasından geçerken tarihin garib bir cilvesi gözümün önünde canlandı: Namık Kemal, medfenine nakledilirken o da böyle bir asker safının arasından geçmişti. Ve aziz üstadım, sen bana bu hâdiseyi gözlerin yaşararak anlatmıştın!"

9) 001641870010 Numaralı Evrak: Bu evrak küçük bir risalecik hüviyeti taşımaktadır. Trabzonlu emekli Yarbay Şükrü İmre tarafından kaleme alınan bu küçük eserde müellif, Ali Nihad Tarlan'ın Mevlana hakkında yazdığı eserden etkilenmelerini dile getirmektedir. Eserin hemen başında Tarlan'a tarizde bulunan müellif, Tarlan'ın eserin başına 'Hazret' ibaresi koymamasını şu ifadelerle eleştirir ve eser hakkında genel kanaatini ortaya koyar: "Profesör sayın Ali Nihat Tarlan da, fakat bir «Hazret» kelimesini adının başından esirgediği «Mevlâna Celâleddin Rumî» adındaki yazdığı bu maddeten ufak, manen büyük ve derin eserini şüphesiz ki genç mütefekirlere, Hazreti Mevlânayı tanıtmak ve bir İlâhî aşk âbidesi olan o lâyemût varlığın kıymet ve ehemmiyetini anlatmak, sâlik olduğu vahdet-i vücud mesleğinin ne olduğunu müstaitlere tattırmak gayesile vücuda getirmiş olduğunu zan ve tahmin etmekteyim." Eserin yazılma sebeplerinden birinin Ali Nihad Tarlan'ı tenkit maksatlı olduğunu müellifin peşi

sıra gelen şu cümlesinden anlıyoruz: “Zevk ve neşenin kemalini, sevgi ve aşkın tamamını taşıyan bu eseri dikkatle, lezzetle okudum. Derin bir haz duydum. Yalnız bazı noktalarını izaha muhtaç gördüm. Bu itibarla aczime bakmıyarak, az çok belirtmeye yeltendim.” Bazı yerlerde Şükrü İmre eleştirinin dozunu gittikçe arttırır. Söz gelimi şu sözlerinde Ali Nihad Tarlan’a dönük ağır bir eleştiri görülmektedir: “Yirmi altıncı sayfada: «Kur’an okuyanlara gazel okumalarını tavsiye ettiren serseri derviş» deniyor. Evvelâ bu serseri kelimedeki pek kaba ve nezaketsiz bir kullanım buluyorum. Bu kelimeyi bütün varlığımla reddeder müstehikine bahşeylerim. Nezahet-i lisan her yerde, hususile bu gibi yüksek şahsiyetlerden bahsedilirken gözedilmek farzdır, bir vecibe-i insaniyedir. O derviş ki Hakkın bir veliyy-i ekmele, zamanının müşşid-i ekberidir, böyle müptezel bir kelime ile onu yâdetmek pek büyük bir kadirnaşinaslıktır.” Eserde müellif, Ali Nihad Tarlan’ın eserine dair olumlu kanaatlerini ise daha cılız bir şekilde dile getirir. Eserin genelinde Tarlan’ın eserine dönük cevaplar, düzeltmeler, tenkitler mevcuttur.

10) 001552432007 Numaralı Evrak: Söz konusu evrak el yazmasıdır. Evrakta Hamamizade İhsan Bey için (muhtemelen vefatından sonra) gece düzenlenen bir anma töreninde yapılan konuşmaların metni yer almaktadır. Defterde ilk olarak Ali Nihad Tarlan’ın konuşmasına yer verilmiştir. Ali Nihad Tarlan konuşmasında İhsan Bey’i dostu olarak nitelemekte, ancak ondan bahsederken bu dostluğunu ön planda tutmayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla konuşma metni aynı zamanda bir edebî tenkit mahiyeti de taşımaktadır. Konuşma oldukça uzundur ve şiirlerle süslenmiştir. Konuşmada dikkat çeken birkaç hususu buraya alıntılıyorum: “Tanzimat edebiyatı yeni bir hamle ile doğduğu hakikaten büyük bir ihtiyacı karşıladığı zaman zannedildi ki artık divan edebiyatı sükûta mahkûm olmuş ve bütün sihrini kaybetmiştir. Namık Kemal’den başlayarak bu edebiyata ne hücumlar yapıldı. Onu öldürmek için ne kadar uğraştılar. Fakat onda ne sönmez bir hayatîyet kudreti varmış ki ölmedi, ölemedi. Ona hücum eden Namık Kemal’in eski yolda yazılmış gazellerinden koca bir divanı vardı. (...) Bu gece eserleri ve şahsiyeti hakkında düşündüklerimi arz edeceğim İhsan Beyefendi, çok değerli divanı ile bu edebiyatın kendi vadisinde son büyük üstadıdır. Aziz dostum hakkında söyleyeceğim şeylere şahsi muhabbetim hiç müessir olmayacaktır. Evvelâ buna emin olmanızı rica ederim. Acaba İhsan Beyi bu yola sevk eden âmil nedir? Evvelâ yaradılıştan şair olması. Bu birinci şart, ikincisi muhiti, aldığı ilk tahsil ve terbiye ve nihayet şahsi zevki ve kabiliyeti. Bu üçüncüsünü ben bütün müessirlerin fevkinde sayarım. Çünkü kuvvetli bir nükte ve zarafet ruhu ile yaratılan Hamamizade ince işlenmiş bir edebiyatın zenginliğine tevarüs etmek isterdi ifadesini orada bulabilirdi. Kendinde Şarkın itinalı ve ince zevki hâkimdi. Ve hakikaten de divan edebiyatı espirisi onda derece-i kemâlde tecelli etmiştir. Divanının başındaki na’t en büyük üstadlarla boy ölçüşecek kudrettedir. Onda dînî itikadımızın gezdiği bütün malzemeyi bulduğumuz gibi şairin şahsiyetini de derhal fark ederiz. (...) Fakat her şairin bir tarafı vardır ki o bütün eserlerinde hâkimdir. İhsan Bey’in birinci vasfı çok hassas ince bir aşktır. Bu aşk muzlim, içli, feragatkâr bir aşk değil; şen ü şûh bir aşktır. Resminin altına yazdığı kitânda ikinci beyitte kendisini ne güzel tasvîr eder:

*Cemâl-i pâke müştâkım bu yüzden
Hudâ-yı aşka vardır iştirâkim*

Bu kadar zarif bir iştirâki lâ-şerik olan Allah da seve seve kabul eder.”

Netice Yerine

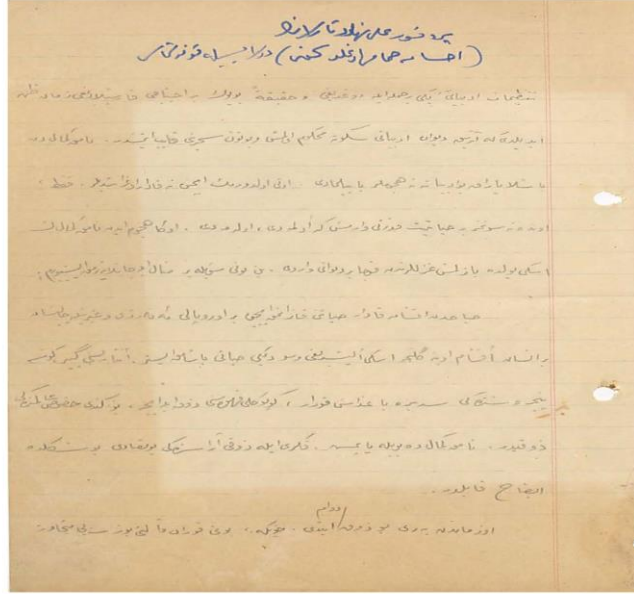
Ülkemizin kültür, sanat, edebiyat kısacası medeniyet anlamındaki mazisine ışık tutan önemli arşivlerden biri olan İstanbul Şehir Üniversitesi e-arşivi Ali Nihad Tarlan'ın birtakım konuşma ve hatıralarına önemli belgeler içermektedir. Arşiv bünyesinde yer alan ve 400.000 civarında belgeye ev sahipliği yapan "Taha Toros Arşivi"nde Ali Nihad Tarlan ile alakalı gazete ve dergilerde çıkan haberler, yazılar bulunmaktadır. Ayrıca Ali Nihad Tarlan'ın yine gazete ve mecmualarda yer alan bazı yazıları da söz konusu arşivde kayıtlıdır. Söz konusu evrak Ali Nihad Tarlan'ın tam biyografisinin ortaya çıkarılmasında ehemmiyet arz etmektedir. Bu ve buna benzer arşivler taranarak hem merhum Ali Nihad Tarlan hem de diğer ilim ve sanat erbabı hakkında henüz gün yüzüne çıkmamış pek çok değerli evrakın gün yüzüne çıkarılması muhtemeldir. Bu bakımdan özellikle e-Arşiv çalışmalarının kapsamlı bir şekilde duyurulması ve edebiyat çevrelerinin söz konusu arşivleri kullanma noktasında daha istekli olması da ayrıca ehemmiyet arz etmektedir.

Kaynakça

- Ayverdi, Sâmiha. (2005), Mülâkatlar, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- Dağlı, Tuba. (2017), "Taha Toros Arşivi", Unutma İstanbul, Ömür Matbaacılık, İstanbul, s.23-79.
- İstanbul Şehir Üniversitesi e-Arşivi: <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/>
- Kaygusuz, Ayhan. (2017), "Unutma İstanbul Projesi ve İstanbul Şehir Üniversitesi Akademik Arşivi", Unutma İstanbul, Ömür Matbaacılık, İstanbul, s.11-17.
- Kut, Günay. (2011), "Ali Nihad Tarlan". DİA C 40 Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

EK:

ARŞİVDEN ÖRNEKLER

Resim 1: Hamamizade İhsan İçin Yaptığı Konuşma Metninin İlk Sayfası

Resim 2: Edib İsmail Habib ve Doçent Ali Nihad söz söylerlerken

Resim 3: Şükrü İmre'nin Ali Nihad Tarlan'ın Mevlana Celaleddin-i Rumi hakkında yazdđđ eseri tenkit maksadıyla kaleme aldđđ kitabın kapađđı.